

HOOFSTUK 5

SAMEVATTING, GEVOLGTREKKINGS EN AANBEVELINGS

5.1 INLEIDING

'n Teoretiese kennisbasis is daargestel deur middel van 'n literatuurstudie oor die volgende begrippe: leerprobleme en die etiologie en indeling daarvan, veroorsakende faktore, eienskappe van kinders met leerprobleme, die verhouding tussen leerprobleme en gedragsprobleme, die kind in die middelkinderjare, die gestaltbenadering en gestaltgroepwerk.

'n Empiriese ondersoek is gedoen na die invloed van speltherapie deur middel van gestaltgroepwerk op die kind met leerprobleme. Toegepaste navorsing is gebruik en die dominante-minder dominante model van Creswell is benut as datainsamelingsmetode. 'n Kwasi-Eksperimentele ontwerp, en wel die vergelykende groep voortoets-natoetsontwerp, was van toepassing (*comparison group pretest-posttest design*) ten einde vas te stel of speltherapie deur middel van gestaltgroepwerk 'n positiewe invloed op kinders se skolastiese prestasie sal hê. (Vergelyk Huysamen, 1993:89 en De Vos, 1998: 78-79.) Die ondersoek is gedoen deur gebruik te maak van 'n eksperimentele groep en 'n vergelykende groep van vier seuns elk, wat in graad 4 in 'n skool vir kinders met leerprobleme is.

In hierdie hoofstuk word daar gekyk of die vooropgestelde doelstelling en doelwitte van die ondersoek bereik is. Die navorsingsbevindinge word kortliks bespreek waartydens die navorser tot gevolgtrekkings kom en aanbevelings maak ten opsigte van die toepaslikheid van die resultate.

5.2 DOELSTELLING EN HIPOTESE

Die doelstelling van hierdie ondersoek was om die invloed van speltherapie deur middel van gestaltgroepwerk op die skolastiese prestasie van die kind met leerprobleme te bepaal.

Ten einde hierdie doelstelling te bereik, is die volgende doelwitte daargestel:

- Om aan die hand van 'n **literatuurstudie** kennis te bekom ten opsigte van:
 - Leerprobleme.
 - Die algemene funksionering van die kind in die middelkinderjare.
 - Die invloed van leerprobleme op die algemene funksionering van die kind in die middelkinderjare.
 - Speltherapie tegnieke toepaslik vir gebruik in gestaltgroepwerk.
- Om deur middel van 'n **empiriese ondersoek** die invloed van speltherapie deur middel van gestaltgroepwerk op die skolastiese prestasie van die kind met leerprobleme in die middelkinderjare te bepaal.
- Om **aanbevelings** te maak ten opsigte van die benutting van speltherapie vir die verbetering van skolastiese prestasie van die kind in die middelkinderjare met leerprobleme.

Deur die empiriese ondersoek en datainsameling is gepoog om die geldigheid van die volgende hipotese te toets:

Indien die kind in die middelkinderjare wat leerprobleme ondervind, onderwerp word aan speltherapie deur middel van gestaltgroepwerk, sal dit verbetering in sy/haar skolastiese prestasie tot gevolg hê.

5.3 SAMEVATTING EN GEVOLGTREKKINGS

5.3.1 HOOFSTUK 1: ALGEMENE INLEIDING

Die voorondersoek en die formulering van die hipotese wat getoets sou word deur middel van empiriese navorsing, het 'n deeglike literatuurstudie oor die navorsingsonderwerp en navorsingsprosedure in die algemeen, behels. Die motivering vir die keuse van die onderwerp, probleemformulering, doelstelling en doelwitte, navorsingsbenadering (dominant-minder-dominante model van Creswell), soort navorsing (toegepaste en verkennende navorsing), navorsingsontwerp (Kwasi-Eksperimentele ontwerp, en wel die vergelykende groep voortoets-natoetsontwerp), navorsingsprosedure (voortoets, intervensie en natoets), konsultasie met kundiges, uitvoerbaarheid van die ondersoek, universum, wyse van steekproefneming (doelgerigte) en etiese aspekte is gevors en in hierdie hoofstuk in meer detail bespreek.

GEVOLTREKKINGS

Daar kan tot die gevolgtrekking gekom word, dat die ondersoek nie suksesvol afgehandel sou kon word sonder die nodige plan en agtergrondskennis wat in die eerste hoofstuk vervat is nie. Dit het die plan, struktuur en riglyn daargestel vir die verdere uitvoering van die ondersoek en het dus as fondasie gedien vir die uitvoering van die empiriese navorsing en insameling van data.

Deur die toepassing van speltherapie deur middel van gestaltgroepwerk het navorser beoog om te bepaal of gestaltterapie effektief gebruik kan word in die verbetering van die skolastiese prestasie van kinders met leerprobleme. Die uitsluitlike oogmerk was dus om kennis uit te brei sodat dit in die praktyk toegepas kan word. Daarom kan die gevolgtrekking gemaak word dat toegepaste navorsing geskik is vir die ondersoek.

Die vergelykende voortoets- natoets ontwerp het 'n stabiliserende invloed gehad op die empiriese ondersoek en kan dus as bruikbaar beskou word vir hierdie ondersoek.

Die dominant-minder-dominante model van Cresswell kon suksesvol gebruik word aangesien kwantitatiewe gegewens deur middel van rapporte ingesamel is en kwalitatiewe evaluering deur die navorser en onderwysers gemaak is, tydens en na afloop van die empiriese ondersoek.

5.3.2 HOOFSTUK 2: DIE KIND IN DIE MIDDELKINDERJARE EN LEERPROBLEME

Om die eerste doelwit wat daargestel is, te bereik, is 'n in diepte studie gedoen oor leerprobleme, historiese agtergrond, etiologie en indeling in geremdhede en gestremdhede, die veroorsakende faktore, eienskappe van kinders met leerprobleme, en die verhouding tussen leerprobleme en gedragsprobleme. Sonder die kennis wat verkry is gedurende hierdie literatuurstudie sou dit nie moontlik gewees het om 'n sinvolle empiriese ondersoek te doen soos deur die doelstelling van hierdie ondersoek bepaal is nie.

In die tweede gedeelte van die hoofstuk is aandag gegee aan die algemene funksionering van die kind in die middelkinderjare en wel aan die fisiese ontwikkeling, kognitiewe ontwikkeling, affektiewe ontwikkeling, sosiale ontwikkeling en normatiewe en sedelik-religieuse ontwikkeling.

Hierdie agtergrondkennis ten opsigte van die kind in die middelkinderjare was nodig alvorens enige intervensie suksesvol uitgevoer kon word met die kind in die middelkinderjare. Sodoende

kon die mees gepaste aktiwiteite vir die groep ontwikkel word. Die navorser was ook voorbereid op gedrag wat van 'n kind in hierdie ouderdomsgroep verwag kon word en veral binne groepverband. Dit het meegebring dat die navorser optimale gebruik kon maak van groepsdinamika tot voordeel van individuele lede. Die kennis was ook nodig ten einde assesserings te kon maak ten opsigte van die normale ontwikkelingsvlak van die groeplede.

GEVOLGTREKKINGS

Daar kan tot die gevolgtrekking gekom word dat leerprobleme 'n negatiewe invloed het op die totale ontwikkeling van die kind in die middelkinderjare, veral omdat dit ook die tydperk is wat die kind begin skool bywoon. Indien hulp nie betyds verleen word nie, kan dit die kind vir die res van sy lewe nadelig beïnvloed.

5.3.3 HOOFSTUK 3: SPELTERAPIE DEUR MIDDEL VAN GESTALTGROEPWERK

Ten einde die empiriese ondersoek suksesvol te kon uitvoer, was dit nodig om literatuurstudie te doen en kennis te verkry ten opsigte van speltherapie deur middel van gestaltgroepwerk. Die aard van die gestaltbenadering, sleutelbegrippe van gestaltterapie, terapeutiese doelstellings van gestaltgroepwerk en verskillende speltherapietegnieke wat aangewend kan word ten opsigte van kinders met leerprobleme, is nagevors en in hierdie hoofstuk beskryf.

GEVOLGTREKKINGS

Daar kan tot die gevolgtrekking gekom word dat die maatskaplike werker talle hulpmiddels en tegnieke suksesvol deur middel van gestaltgroepwerk kan aangewend, ten einde die kind met leerprobleme te bemagtig. 'n Kind met leerprobleme kan daarom bemagtig word deur die Gestaltbenadering en die doelbewuste aanwending van speltegnieke binne groepsverband.

5.3.4 HOOFSTUK 4: EMPIRIESE GEGEWENS

Die doelstelling van hierdie hoofstuk was om deur middel van gestaltgroepwerk die aanvanklike hipotese se geldigheid te toets. Die hipotese is:

Indien die kind in die middelkinderjare wat leerprobleme ondervind, onderwerp word aan speltherapie deur middel van gestaltgroepwerk, sal dit verbetering in sy/haar skolastiese prestasie tot gevolg hê.

Die besonderhede en resultate van hierdie ondersoek is in hierdie hoofstuk weergegee. Die doelwitte van elke groepbyeenkoms, die funksionele hulpmiddels, die verloop van die groepproses en evaluasie van die groepproses asook individuele prosesse is omvattend beskryf. Daarna het gevallestudies van elke individuele groeplid gevolg. Bevindinge ten opsigte van die invloed wat die speltherapie deur middel van gestaltgroepwerk op die skolastiese prestasie van die groeplede het, is weergegee. Vergelykings is gemaak tussen die eksperimentele- en die vergelykende groep.

5.4 GEVOLTREKKINGS OOR NAVORSINGSBEVINDINGE EN HIPOTESE

Navorsers kom tot die gevolgtrekking dat, ten spyte van die geringe verbetering in skolastiese prestasie van die groeplede betrokke by die ondersoek, speltherapie deur middel van gestaltgroepwerk, suksesvol aangewend kan word ten opsigte van kinders met leerprobleme. 'n Kind met leerprobleme kan deur speltherapie deur middel van gestaltgroepwerk bemagtig word. Daar mag meer sukses behaal word indien die aantal groepsessies vermeerder word, asook individuele speltherapie-sessies met lede gevoer word ter ondersteuning van die groepwerk.

Die hipotese, naamlik “ *Indien die kind in die middelkinderjare wat leerprobleme ondervind, onderwerp word aan speltherapie deur middel van gestaltgroepwerk, sal dit verbetering in sy skolastiese prestasie tot gevolg hê*” word dus ondersteun maar met die wete dat meer inhoud/uitbreiding van die program nodig mag wees vir beter resultate.

5.5 BRUIKBAARHEID VAN DIE NAVORSINGSAKTIWITEITE

5.5.1 Die aktiwiteite wat gebruik is tydens die groepwerkproses, het aan die lede geleentheid gebied vir die projeksie van gevoelens rondom leerprobleme. Onvoltooidhede kon op die mediums geprojekteer word en geleentheid is geskep vir die ontlading van aggressie. Hierdie aktiwiteite behoort suksesvol aangewend te kan word binne sowel die hoofstroomonderwys as in skole vir kinders met leerprobleme.

5.5.2 Faktore wat aanleiding gee tot leerprobleme, kan ekstrasiek of intrinsiek van aard wees. Kinders met leerprobleme evalueer hulself op grond van reaksies wat hulle van ander kry. Sodoende kan introjekte ontwikkel en hulle kan glo dat hulle sleg is, dom is of tot niks in

staat is nie, en dat ander mense hulle daarom verwerp. Emosionele en sosiale ontwikkeling kan ernstig daardeur benadeel word en omdat die kind verlies aan beheer in sy lewe ervaar mag hy bevrees wees om onbekende terrein te eksplloreer en te waag om homself bloot te stel. Die navorsingsaktiwiteite kan suksesvol aangewend word om bogenoemde probleme aan te spreek.

- 5.5.3** Leerprobleme by kinders gaan meestal gepaard met gedrags- of emosionele probleme. Leerprobleme bring mee dat kinders 'n verlies aan beheer in hulle lewens ervaar. Dit kan beskou word as die hooforsaak van gedragsprobleme. Deur die kind met leerprobleme te bemagtig deur middel van gestaltgroepwerk, kan dit meebring dat sowel gedragsprobleme as emosionele probleme verminder. Dit kan weer aanleiding gee tot 'n verhoging in die skolastiese prestasie van kinders met leerprobleme.
- 5.5.4** Die kind kan deur middel van gestaltherapie gehelp word om bewus te word van sy ervarings, emosies en belewenis in die hier-en-nou. Sensoriese bewusmaking binne die gestaltgroepwerkproses behoort ook besondere aandag te geniet sodat die kind weer sy sisteme in werking kan stel om beheer oor sy eie lewe te verkry.
- 5.5.5** Die kind moet gelei word tot bewustheid van sy eie emosies en faktore binne homself en sy omgewing wat kan bydra tot die veroorsaking of intensivering van leerprobleme. Bewuswording van polariteite en die integrering daarvan in die lewe van die kind met leerprobleme dra by tot die bemagtiging van die kind. Moontlike oplossings kan oorweeg word en kinders aangemoedig word om dit in die praktyk in werking te stel. Hierdie bewustheid en optrede kan bydra tot die bemagtiging van kinders met leerprobleme.
- 5.5.6** In gestaltherapie word besondere aandag gegee aan die opbou en begrip van die self en selfbeeld van die kind deur bewuswording en kontak. Verbetering van die kind se selfbeeld en bemagtiging behoort 'n positiewe uitwerking te hê op die skolastiese prestasie van die kind met leerprobleme.

5.6 BEVESTIGING VAN FEITE IN LITERATUUR

Inligting wat tydens die groepwerkproses ingesamel is, is bevestiging van literatuur wat handel oor die kind met leerprobleme. Dit het herhaaldelik na vore gekom dat groeplede hulself as dom beskou en ook dink dat ander mense hulle as dom sien. Hulle het geprojekteer dat hul voel dat daar iets fout is met hulle en dat hulle dikwels isolasie van die "normale" kinders beleef.

5.7.2 INDIVIDUELE TERAPIE

Tipiese gedragsprobleme en emosionele probleme het by die groeplede voorgekom naamlik: impulsiwiteit, hiperaktiwiteit, sosialiseringsprobleme, aandagspanprobleme, swak selfbeeld, ongemotiveerdheid, geheuedefekte en onvermoë om hulself te organiseer. Tydens hierdie ondersoek is bevestig wat Mandell *et.al.* (in Ludick, 1995:52) bevind het, naamlik dat kinders met leerprobleme geneig is om stadig aan te pas by verandering, 'n lae frustrasietoleransie openbaar, maklik ontstel word en liggeraak is as hulle nie hulle sin kry nie.

5.7.4 VERLENGDE GROEPWERKREKLEWING

5.7 AANBEVELINGS VANUIT DIE STUDIE

In die lig van die ondersoek kan die volgende aanbevelings gemaak word:

5.7.1 HOMOGENE GROEP

Navorsers is van mening dat 'n homogene groep makliker met mekaar identifiseer en hul benadering tot die spelterapie mediums meer ooreenstem as in 'n heterogene groep. Veral ten opsigte van kinders in die middelkinderjare verkies kinders om in groepe van dieselfde geslag te wees. Die ouderdomme van kinders wat by die navorsing betrek is, het nie meer as 'n jaar verskil nie, en dit het meegebring dat hulle goed met mekaar gebind het en hulle begripvlak ook baie dieselfde was. Navorsers sal egter aanbeveel dat kinders in so 'n ondersoek uit dieselfde klas geneem moet word, aangesien die feit dat die groeplede in hierdie ondersoek uit twee verskillende klasse was, 'n rol kon gespeel het in skolastiese prestasie, en sodoende die bevindinge kon beïnvloed het.

5.7.2 AANTAL GROEPLEDE

Die feit dat die groeplede wat by hierdie ondersoek betrek is ook hiperaktief was, het meegebring dat terapie vir die navorsers baie veeleisend was. Daar word dus aanbeveel dat hoogstens vier lede betrek word by groepwerk gerig op die kind met leerprobleme. Sodoende kan terapie meer intensief geskied, kan groeplede meer individuele aandag kry en kan die groepsdinamika nog tot voordeel van die groeplede aangewend word.

5.7.3 INDIVIDUELE TERAPIE

Alhoewel groepwerk meer koste-effektief is, blyk dit tog noodsaaklik te wees dat kinders ook by individuele terapie betrek moet word. Sodoende kan kinders individueel bygestaan word wanneer hul in die “impasse laag” vasval. Probleme wat nie van belang vir die groep as geheel is nie, kan dan tydens individuele terapie aangespreek word.

5.7.4 VERLENGDE GROEPWERKREEKS

Die gevolgtrekking kan gemaak word dat die hiperaktiewe kind met leerprobleme, se proses deur die lae van Perls stadig verloop. Gevolglik kan dit aanbeveel word dat meer sessies per groepwerkreeks plaasvind. Die ses sessies soos uitgevoer tydens die ondersoek was waarskynlik te min om die groeplede suksesvol deur die lae van Perls te begelei. Agt tot tien sessies mag moontlik meer suksesvol wees.

5.7.5 GESINSTERAPIE EN OUERLEIDING

Aangesien leerprobleme die kind se hele ekosisteem beïnvloed, word dit aanbeveel dat gesinne van kinders met leerprobleme, by gesinsterapie betrek word. Sowel sibbe van kinders met leerprobleme as ouers mag meer inligting in verband met leerprobleme benodig, of die invloed van leerprobleme op kinders, sodat meer onderlinge begrip bewerkstellig kan word. Ouerleiding aan ouers van kinders met leerprobleme kan ook as ‘n noodsaaklikheid beskou word. Ouers van kinders met leerprobleme mag moontlik selfverwyte of selfblaam ervaar wat aandag nodig mag hê.

5.7.6 STEUNGROEPE

Steungroepe vir ouers van kinders met leerprobleme kan ‘n fenomenale rol speel in die ondersteuning van ouers en ook as ‘n verlengstuk van die groepe vir kinders met leerprobleme.

5.7.7 ONDERWYSERS

Dit het dikwels tydens die groepproses na vore gekom dat sommige onderwysers dit moeilik vind om te verstaan dat kinders met leerprobleme se gedrag baie nou verweef is met die emosionele

belewenis van hulself en hulle selfbeeld. Onderwysers behoort voortdurend bewus gemaak te word van die invloed van emosionele probleme op die gedrag en skolastiese prestasie van kinders met leerprobleme. Hierdie bewusmakingsproses kan in die vorm van werkswinkels geskied waarby onderwysers self kan meedoen en ervaring opdoen ten opsigte van speltherapie.

5.7.8 FOKUS VAN AKTIWITEITE

Tydens die ondersoek is baie klem gelê op die verhoging van kontak met die self en die omgewing, bewustheid van eie gevoelens asook bemagtiging van lede en verhoging van die selfbeeld. In verdere sessies kan meer fokus gelê word op die leerprobleme self en verantwoordelikheid wat die groeplede daarvoor neem. Hoedanig hulle skuldgevoelens daarvoor ervaar en die ontwikkeling van direkte metodes van probleemoplossing kan verder aandag geniet.

Alhoewel niks daadwerkliks aan die organiese faktore wat aanleiding gee tot leerprobleme, gedoen kan word tydens gestaltterapie nie, is dit tog belangrik dat die kinders bewus gemaak moet word van die oorsake van leerprobleme ten einde hulle te bemagtig. Dit word aanbeveel dat meer inligting aangaande leerprobleme aan kinders beskikbaar gestel word tydens sessies.

5.7.9 VERDERE NAVORSINGSMOONTLIKHEDE WAT UIT DIE ONDERSOEK SPRUIT

Met inagneming van die aanbevelings wat gemaak is, behoort speltherapie deur middel van gestaltgroepwerk suksesvol aangewend te kan word ten opsigte van kinders met leerprobleme.

Die invloed van speltherapie deur middel van gestaltgroepwerk ten opsigte van kinders met leerprobleme kan in die hoofstroomonderwys nagevors word. Sodoende kan dit as metode deur die skoolmaatskaplike werker aangewend word ten einde onderwysers by te staan met kinders met leerprobleme. 'n Multi-dissiplinêre benadering kan dus sodoende bevorder en uitgevoer word.

5.8 SLOTOPMERKINGS

5.8.1 Die algemene doelstelling van hierdie ondersoek was om te bepaal of speltherapie deur

middel van gestaltgroepwerk verhoging in die skolastiese prestasie van die kind met leerprobleme sal meebring. Alhoewel daar nie 'n noemenswaardige verhoging was in die gemiddelde persentasie van die groeplede nie, was daar 'n styging in individuele vakke van die groep as geheel. Meer individuele vakke het 'n styging getoon as 'n daling. Verder moet daar ook in ag geneem word dat werk gedurende die jaar toenemend moeiliker word, en ten spyte daarvan was daar 'n styging in die persentasie van individuele vakke. Dit bring navorser tot die gevolgtrekking dat speltherapie deur middel van gestaltgroepwerk 'n verhoging in die skolastiese prestasie van kinders met leerprobleme kan meebring.

5.8.2 As al genoemde aspekte in ag geneem word, is navorser van mening dat daar 'n definitiewe plek is vir die lewering van maatskaplike werk dienste deur middel van gestaltgroepwerk aan die kind met leerprobleme. Daar is vele areas binne die emosionele en sosiale komponente van die kind se ontwikkeling wat binne die maatskaplike werker se vermoë is om aan te spreek.